

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра філософії, соціології та політології

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою

(пост. п. 6 від «27» 02. 2020 р.)

Ректор

 А. А. Мазаракі

**ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ /
POLITICAL INSTITUTIONS AND PROCESSES**

ПРОГРАМА / COURSE SUMMARY

Київ 2020

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

Автори: Латигіна Н.А., докт. політ. наук, проф.;
Гусева Н.Ю., канд. іст. наук, доц.

Програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри філософії, соціології та політології (протокол №16 від 05 лютого 2020 р.)

Рецензенти: **Кравченко А.А.**, докт. філос. наук, проф.
Войналович В.А., докт. політ. наук, проф.,
завідувач відділу етнополітології
Інституту політичних і етнонаціональних
досліджень імені І.Ф. Кураса НАН України

ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ / POLITICAL INSTITUTIONS AND PROCESSES

ПРОГРАМА / COURSE SUMMARY

ВСТУП

Програма дисципліни «Політичні інститути та процеси» розроблена для здобувачів вищої освіти ступеня «доктор філософії» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 052 «Політологія». «Політичні інститути та процеси» є основною дисципліною.

Програму підготовлено відповідно до Стандарту вищої освіти КНТЕУ спеціальності 052 «Політологія», галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» третього (наукового) рівня вищої освіти ступеня «доктор філософії» та відповідної освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії.

Програма дисципліни «Політичні інститути та процеси» складається з наступних розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як обов'язкової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення дисципліни «Політичні інститути та процеси» є вироблення у аспірантів системи логічно завершених політичних парадигм; формування адекватних їм умінь і навичок суспільної, громадсько-політичної та державної діяльності.

Завданням вивчення дисципліни є засвоєння розгорнутих та систематизованих знань про сукупність політичних інститутів, їх особливості та роль в політичних процесах; отримання цілісного уявлення про елементи, структури та процеси в межах політичних відносин; ознайомлення із закономірностями та принципами політичних процесів і політичних відносин.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Політичні інститути та процеси» є сукупність політичних знань, що охоплюють політичні процеси, які відбуваються в суспільстві; механізми взаємодії суб'єктів та об'єктів політики, а також сутність і роль політичних інститутів у державотворенні.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

знання

- об'єктів і предметів соціально-поведінкових та гуманітарних наук (політології, філософії, соціології, правознавства, філософського світогляду XXI століття);
- методологічного апарату політичної науки.

вміння

- вільно оперувати поняттями та категоріями соціально-поведінкових наук;
- аналітично мислити і проводити наукові дослідження.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Політичні інститути та процеси», як обов'язкова компонента освітньої програми, забезпечує оволодіння здобувачами загальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за освітньо-науковою програмою спеціальності 052 «Політологія», галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»:

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
ЗК1.	Здатність до соціально-політичного осмислення загальних принципів і законів розвитку природи, суспільства та пізнання.	1-9
ЗК5.	Здатність до пошуку, обробки та аналізу інформації з різноманітних джерел політичних знань.	1-9
ЗК6.	Здатність генерувати нові соціально-політичні ідеї (креативність)	1, 2, 4, 5, 7, 8, 9
ЗК9.	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації; вміння виявляти, формулювати та вирішувати соціально-політичні проблеми.	2, 3, 4, 5, 7, 8, 9
ЗК13.	Здатність діяти з належною соціальною відповідальністю та громадянською свідомістю.	8, 9
<i>Фахові компетентності за освітньою програмою</i>		
ФК1.	Комплексне розуміння природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.	1-9
ФК3.	Комплексне розуміння принципів функціонування та закономірностей розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, політичної поведінки, політичної культури та ідеології, світової політики та політики окремих країн та регіонів.	2, 3, 4, 5, 6, 8, 9

ФК5.	Комплексне розуміння особливостей реалізації влади у різних політичних системах та застосування широкого спектру політологічних теорій, концептів і методів для аналізу політики на місцевому, національному та міжнародному рівні.	3, 4, 5, 9
ФК8.	Здатність формулювати наукову проблему, робочі гіпотези досліджуваної соціально-політичної проблеми, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та аналіз соціальної практики.	2, 5, 8, 9
ФК9.	Здатність кваліфіковано відобразити результати наукових досліджень у вітчизняних фахових наукових виданнях та у міжнародних наукометричних джерелах.	8, 9
ФК13.	Здатність до саморозвитку, самовдосконалення та відповідальності за новизну наукових досліджень та прийняття експертних рішень.	2, 5, 8, 9
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
ПРН1.	Опанувати універсальними навичками дослідника, зокрема застосування сучасних інформаційних технологій, розробки, організації та управління науковими проектами та/або науковими дослідженнями, презентації їх результатів у професійному середовищі через сучасні форми наукової комунікації (академічні наукові публікації, семінари, конференції), в засобах масової інформації та в публічній сфері у національному та міжнародному контексті.	1-9
ПРН3.	Мати системний науковий світогляд та філософсько-культурний кругозір, який включає розвинене критичне мислення, професійну етику та академічну добросовісність, повагу різноманітності та мультикультурності.	1-9
ПРН4.	Комплексно розуміти природу та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.	1-9

ПРН6.	Комплексно розуміти принципи функціонування та закономірності розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, політичної поведінки, політичної культури та ідеології, світової політики та політики окремих країн та регіонів.	2, 3, 4, 5, 6, 8, 9
ПРН7.	Комплексно застосовувати широкий спектр політичних понять, теорій і методів до аналізу владно-політичних відносин політичних акторів, інститутів та ідей відповідно до певного історичного або сучасного контексту.	1-9
ПРН8.	Комплексно розуміти особливості реалізації влади у різних політичних системах та використовувати сучасні політологічні теорії, концепти та методи аналізу політики на місцевому, національному та міжнародному рівні.	3, 4, 5, 9
ПРН10.	Працювати з сучасними бібліографічними і реферативними базами даних, а також наукометричними платформами (наприклад, Scopus, Web of Science, Web of Knowledge, Astrophysics PubMed, Mathematics, Springer, Agris, GeoRef та ін.).	1-9
ПРН14.	Здатність оцінювати результативність і ефективність функціонування політичної системи.	3, 5, 7

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Предмет і методи політичної науки як наукова проблема.

Політика як теорія та соціальне явище. Предмет політології. Політологія та інші соціальні науки. Політологія як інтегративна наука та суміжні галузі політичного знання. Закони, принципи та категорії політичної науки. Теоретичний та емпіричний рівні політичного знання. Багатовимірність системи методів політичного пізнання. Методика конкретних політологічних досліджень. Основні завдання та функції політичної науки. Зростання ролі і значення науки про політику на сучасному етапі світового соціального розвитку, політичного і духовного оновлення. Формування і розвиток національної школи політології в Україні. Утвердження політології як навчальної вузівської дисципліни, розвиток фундаментальних досліджень. Суб'єкти і об'єкти політики. Соціальна структура суспільства: визначення, генезис і сучасний стан. Соціальні групи в політичному житті. Політичне планування: сутність і перспективи. Репрезентація соціальної необхідності в особистісних, групових, гендерних, етносоціальних інтересах. Політика насильства і примусу. Правова і соціально-спрямована політика. Ознаки і принципи сучасного цивілізованого політичного процесу. Суб'єкти політичного процесу. Стадії політичного процесу. Проблема типологізації політики. Політика як система суспільних відносин. Взаємозв'язок і взаємообумовленість різновидів політичної свідомості та діяльності.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5.

Додатковий: 7, 11, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27.

Інтернет-ресурси: 32-40.

Тема 2. Громадянське суспільство і політичне життя.

Феномен громадянського суспільства як проблема політичної науки. Поняття громадянського суспільства, його сутність, структура, фактори становлення та розвитку. Громадянське суспільство як матеріальна та соціальна основа демократичної, правової, соціальної держави. Специфіка функціонування громадянського суспільства в економічній, соціальній, політичній та духовній сферах. Принципи організації життя громадянського суспільства. Взаємозв'язок громадянського суспільства, демократії, політичного плюралізму та

правового статусу особи. Конституція України і формування громадянського демократичного суспільства в Україні. Політичне життя суспільства, його сутність, основні закономірності, компоненти та історичні форми. Політичне життя і політика. Взаємодія суб'єктів і об'єктів політичного життя. Політична влада як об'єкт політичного життя. Вплив наукових досягнень на політичне життя. Політичні потреби, інтереси, позиції, політичні сили та їх особливості в Україні. Нації, соціальні групи, індивіди як суб'єкти політичного життя. Політичні комунікації і суспільна думка, форми соціально-політичного контролю за політичними процесами. Конструктивні та деструктивні форми політичного розвитку. Проблема політичної стабільності і динамізму в політичному житті.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5.

Додатковий: 7, 8, 9, 11, 12, 13, 15, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27.

Інтернет-ресурси: 32-40.

Тема 3. Демократія і демократизація політичного життя.

Демократія як гуманістична цінність. Сутнісні ознаки демократії як процесу, способу організації і функціонування суспільно-політичного життя та форми здійснення влади. Багатоаспектність демократії як соціально-політичного і правового явища. Політичний плюралізм як універсальний спосіб забезпечення демократії. Діалог, відкрите обговорення проблем, різноманітність форм гласності, взаємне врахування інтересів і переконань різних суб'єктів політичного процесу, досягнення політичного консенсусу. Демократизація – вирішальний чинник оновлення глобалізованого світу. Єдність прав і обов'язків громадян, соціальної відповідальності, свободи і дисципліни особи, суспільного порядку. Забезпечення свободи, рівності і справедливості. Свобода участі в політиці. Погодження волі громадян і владних повноважень як ідеальний стан демократичного суспільства й умова прогресивного розвитку його політичного життя. Основні концепції демократії: класична, ліберальна, соціальна, представницька, плюралістична, елітарна, плебісцитарна, партиципаторна та ін. Демократичні принципи і процедури підготовки, прийняття і впровадження в життя політичних рішень. Форми демократії: безпосередня, представницька і професійна. Конституційні гарантії демократії. Конституція України і демократизація українського суспільства. Використання

демократичного досвіду людства в процесі здійснення політичних реформ в Україні.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5.

Додатковий: 7, 11, 12, 13, 15, 19, 20, 22, 23, 24, 27.

Інтернет-ресурси: 32-40.

Тема 4. Політична влада в політичній науці.

Влада як явище суспільного життя. Концептуальні підходи до проблеми політичної влади (Р. Даль, Т. Парсонс, М. Вебер, М. Кроз'є). Сутність політичної влади та її головні властивості. Функції влади. Співвідношення державної і політичної влади. Ресурси, межі і сила влади. Структура владних відносин і механізм здійснення політичної влади. Політичне панування і легітимність. Влада як співвідношення панування і підпорядкування між соціальними групами. Джерела влади та її носії. Політична влада і політична організація, шляхи їх взаємодії. Аналіз владних відносин в Україні: взаємодія виконавчої, законодавчої та судової гілок влади, проблеми та здобутки.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5.

Додатковий: 7, 8, 11, 16, 19, 20, 22, 23, 24, 27.

Інтернет-ресурси: 32-40.

Тема 5. Політичні системи та режими.

Місце і роль політичної системи в життєдіяльності суспільства. Політична система як фактор стабілізації і розвитку політичного життя. Сутність і типи політичних систем. Основні характеристики функціонування політичної системи та необхідність її стабільності для нормальної життєдіяльності суспільства. Політичний режим як сукупність методів і форм політичного панування та його взаємовідносини з громадянським суспільством. Головні параметри політичних режимів. Типологія і динаміка політичних режимів. Інститут держави. Різновиди і типи держави. Функції держави. Інститут глави держави. Політичний режим як сукупність засобів і методів здійснення державної влади. Співдружність держав та міждержавні союзи. Інститут парламентаризму. Інститут виконавчої влади. Інститут державної служби. Проблема реформування політичної системи в сучасній Україні. Конституція України та практичне втілення ідеї демократичної, соціальної, правової держави.

Принципи соціальної, правової держави як рух суспільства до політичної свободи. Значення соціальної держави для розвитку соціальної демократії, реалізації принципу поваги до людської гідності. Інститут судової влади. Проблеми розвитку багатопартійної системи в Україні.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5.

Додатковий: 7, 11, 15, 19, 20, 22, 23, 24, 27.

Інтернет-ресурси: 32-40.

Тема 6. Політична свідомість, культура та ідеологія.

Феномен політичної свідомості і політичної культури як наукова проблема. Політична свідомість як форма відображення політичного буття. Політична свідомість суспільства, соціальної групи та особи. Структура та підструктури політичної свідомості. Групова і масова політична свідомість. Типи політичної свідомості. Характеристика розвитку та стану політичної свідомості. Поняття політичної ідеології. Співвідношення політичної ідеології та політичної науки. Рівні політичної ідеології. Сутність, структура і функції політичної психології. Особливості масової політичної психології. Національний характер і політична ментальність. Сутність, структура, типи політичної культури. Політична субкультура. Політична ідеологія як стрижень політичної культури суспільства. Культура політичного мислення, її ознаки і прояви. Культура функціонування політичних інститутів і способів політичної діяльності. Функції політичної культури. Механізм формування і виявлення громадської думки. Політична культура в умовах ідеологічного плюралізму і багатопартійності. Історичні особливості формування політичної культури в Україні, її стан за сучасних умов.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5.

Додатковий: 7, 9, 15, 19, 20, 22, 23, 24, 27.

Інтернет-ресурси: 32-40.

Тема 7. Політична модернізація, трансформація політичного життя.

Політичний розвиток та політичні зміни. Основні теорії політичного розвитку (М. Вебер, Т. Парсонс). Головні параметри політичного розвитку. Поетапний характер політичної модернізації. Зміст і основні характеристики політичної модернізації. Базові

концепції модернізації (С. Ліпсет, Г. Алмонд, С. Верба, С. Хантінгтон, У. Мур). Основні історичні типи політичної модернізації. Суперечності політичної модернізації. Політична модернізація і проблеми вироблення консенсусної політичної культури. Політичні трансформації як проблема дослідження політичної науки. Труднощі та шляхи трансформації політичного життя. Передбачуване і непередбачуване в політиці. Типи прогнозів. Основні напрями прогнозування, його етапи. Системне прогнозування. Стратегічне, тактичне і операційне прогнозування.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5.

Додатковий: 7, 15, 16, 17, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 27.

Інтернет-ресурси: 32-40.

Тема 8. Політична глобалістика.

Глобалізація як історичне явище і політичний феномен. Сучасні концепції та парадигми глобалістики і глобалізації політичного, економічного та соціального розвитку, їх еволюція. Теоретичні та методологічні проблеми сучасної глобалістики. Світовий розвиток і проблеми нової глобальної людини. Характер і сутність глобальних трансформацій ХХІ століття. Глобальні трансформації та еволюція концепцій державності, нації – держави. Етноконфесійні процеси та їх вплив на глобальний соціально-політичний розвиток. Основні глобальні проблеми людства, шляхи їх вирішення. Суперечності «перехідної цивілізації» в Україні.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5.

Додатковий: 7, 15, 19, 20, 22, 23, 24, 27.

Інтернет-ресурси: 32-40.

Тема 9. Міжнародні відносини в контексті світових політичних процесів.

Міжнародні відносини і зовнішньополітична роль держави у їх формуванні. Зв'язок внутрішньої та зовнішньої політики держави. Типи, види, стани міжнародних відносин. Сучасні тенденції в розвитку міжнародних відносин і світового політичного процесу. Глобальні і регіональні зміни у міжнародних відносинах. Міжнародні урядові та неурядові організації. Визначення основних принципів міжнародної політики. Сучасні концепції міжнародної безпеки. Україна у світовому співтоваристві. Партнерство України з НАТО та

Європейським Союзом, перспективи вступу до провідних організацій Північно-атлантичного співтовариства. Україна в системі монополярного та мультиполярного світу. Проблеми і шляхи інтеграції України в європейське та світове співтовариство. Сучасне і майбутнє України в глобальному економічному та політичному просторі. Головні виклики реформувань в Україні та умови їх подолання.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-5.

Додатковий: 6, 7, 10, 14, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 26, 27.

Інтернет-ресурси: 32-40.

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основний

1. Піча В.М. Політологія: навч. посібник / В. М. Піча, Н.М. Хома; за ред. В.М. Пічі – Львів : Магнолія, 2018. – 303 с.
2. Політологія: навч. посібник / І.Г. Дробінка, Т.М. Кришталь, Ю.В. Підгородецький. – К: Центр учбової літератури, 2019. – 290 с.
3. Політологія наука про політику: підручник / М.І. Горлач, В.Г. Кремень. – К: Центр учбової літератури, 2016. – 840 с.
4. Політологія: підручник / В.Г. Антоненко, В.Д. Бабкін, О.В. Бабкіна та ін.; за ред. О.В. Бабкіної, В.П. Горбатенка. – Київ. : Академія, 2017. - 567 с.
5. Diamond L. Developing Democracy. Toward Consolidation. – Baltimore – London: The John's Hopkins University Pres, 2010. – 563 p.

*курсивом виділені джерела, що є у бібліотеці КНТЕУ.

Додатковий

6. Баровська А.В. Міфи щодо європейської інтеграції в офіційному дискурсі ЄС: аналіт. доп./ А.В. Баровська. Нац. ін-т стратег. дослідж. – К.: НІСД, 2016. – 71 с.
7. Бебик В.М. Політологія. Наука і навчальна дисципліна: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В.М. Бебик. – Київ: Каравела, 2017. – 495 с.
8. Влада, суспільство, громадянин: проблеми взаємодії в сучасній Україні: аналіт. доп./ [Андрійчук Т.С. та ін.; за ред. О.М. Майбороди]; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І.Ф. Кураса. – Київ:

ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2018. – 63 с.

9. Головатий М. Національна самосвідомість як засаднича умова формування державності / М. Головатий // *Персонал – К.*, 2016. – № 11-12. – С. 1-10.
10. Головатий М. Україна і світовий геополітичний процес: куди рухатися? [Текст] / М. Головатий // *Персонал*. – Київ, 2018. – № 3 (161). – С. 4-13.
11. Головатий М.Ф. Соціологія політики: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / М.Ф. Головатий. – К.: МАУП, 2018. – 504 с.
12. Головатий С. Тріада європейських цінностей – верховенство права, демократія, права людини – як основа українського конституційного ладу (частина третя: права людини) / С. Головатий // *Право України*. – Київ, 2015. – № 1. – С. 13-92.
13. Держава і громадянське суспільство в Україні: пошук концепції співпраці: аналіт. доп. / [Балабан Р.В. та ін.; за ред. О.М. Майбороди]; Нац. акад. наук України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І.Ф.Кураса. – К: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса, 2017. – 371 с.
14. Дипломатична діяльність України у сучасному світі: [монографія] / [І.Р. Алексеєнко та ін.; відп. ред. В.Ф. Солдатенко]. – Київ: Наукова думка, 2018. – 269 с.
15. Латигіна Н.А. Демократія: реалії versus утопії / Н.А. Латигіна. – К.: КНТЕУ, 2008. – 400 с.
16. Михальченко М. Трансформація політичних інститутів України: новітні проблеми й тенденції / М. Михальченко, О. Михальченко // *Віче*. – Київ: Київська правда, 2016. – № 6 (339). – С. 22-24.
17. Паламарчук М.О. Виклики модернізації в Україні: політичні аспекти: монографія / М.О. Паламарчук; Нац. ін-т стратег. дослідж. – Київ: НІСД, 2016. – 150 с.
18. Парахонський Б.О. Міжнародне безпекове середовище виклики та загрози національній безпеці України: аналіт. доп. / [Парахонський Б.О., Яворська Г.М., Резнікова О.О.; за заг. ред. Кононенко К.А.]; Нац. ін-т стратег. дослідж. – К.: НІСД, 2016. – 53 с.
19. Погорілий Д. Є. Політологія: 100 питань - 100 відповідей [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Д. Є. Погорілий. – Київ : Інкос, 2018. – 232с.
20. Політологія: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навч. закладів / Л.М. Герасіна, В.С. Журавський, В.Я. Зимогляд, Н.П. Осипова. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Ін Юре, 2015. – 519 с.
21. Політологія Нової доби: Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів / Ф. М. Кирилюк. – К. : Академія, 2017. – 304с.

22. *Політологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.І. Штанько, Н.В. Чорна, Т.Г. Авксентьєва, Л.А. Тіхонова. – 2-ге вид., переробл. та допов. – Київ: Інкос; Центр учбової літератури, 2017. – 287 с.*
23. *Практикум з навчальної дисципліни «Політологія»: навч.-практич. посіб. / О.М. Кузь, І.В. Жеребяткова, Д.С. Коротков, О.М. Сахань. – Харків: ХНЕУ, 2019. – 208 с.*
24. *Рудич Ф.М. Політологія: Підручник для студентів вищих навч. закладів / Ф.М. Рудич. – К.: Либідь, 2018. – 478 с.*
25. *Рудич Ф. Основний напрям розвитку українського суспільства в умовах модернізації: спроба політичного аналізу / Ф. Рудич // Віче. – Київ: Київська правда, 2017. – №21 (330). – С. 8-11.*
26. *Україна в європейському безпековому просторі: монографія / [В.А. Манжола та ін.; за заг. ред. В.В. Копійки]; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К.: Київський університет, 2016. – 319 с.*
27. *Шляхтун П.П. Політологія: історія та теорія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / П.П. Шляхтун. – Київ: Центр учбової літератури, 2018. – 471 с.*
28. *Arblaster A. Democracy / A. Arblaster. – Buckinghamy Philadelphia: Open University Press, 2016. – 380 p.*
29. *Clark I. Globalization and International Relations Theory / I. Clark. – Oxford, 2015. – 780 p.*
30. *Dahl R. A. Democracy, Liberty and Equality / R.A. Dahl. – Oslo: Norwegian University Press, 2017. – 382 p.*
31. *Easton D.A. Systems Analysis of Political Life / D.A. Easton. – New York, 2010. – 394 p.*

Інтернет-ресурси:

32. <http://www.president.gov.ua> – сайт Президента України.
33. <http://litopys.org.ua/links/inspolit.htm>
34. <http://penta.org.ua/publications/>
35. <http://www.uceps.org/ukr/index.php>
36. <http://www.centre7.org.ua/>
37. <http://postua.info/>
38. <http://rada.gov.ua> – сайт Верховної Ради України.
39. <http://www.kmu.gov.ua> – Урядовий портал (Кабінет Міністрів України)
40. <http://www.ombudsman.gov.ua> – сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.